

STĂVILĂ v. the Republic of Moldova (№ 25819/12)

Обставини справи

Заявник у цій справі був генеральним директором та асоційованим членом, якому належало 70 % активів товариства з обмеженою відповідальністю «Хепон S.R.L.» (далі – Хепон). Інші 30 % належали V. V.

1 грудня 2010 року V. V. подав позов до суду про виключення заявника зі списку власників Хепон, посилаючись переважно на статтю 154 Цивільного кодексу (див. пункт 8 рішення). Він звинувачував заявника в шахрайстві й стверджував, що заявник розпоряджався активами Хепон у спосіб, що завдавав шкоди товариству. Він також просив суд призначити судову експертизу для визначення загального економічного стану Хепон і вартості частки його асоційованих членів.

27 вересня 2011 року суд першої інстанції відхилив позов, не задовольнивши прохання про проведення вищезазначеної експертизи.

17 січня 2012 року Апеляційний суд міста Кишинів скасував рішення суду першої інстанції і ухвалив нове рішення, яким постановив виключити заявника зі списку акціонерів. Він встановив, що в серпні 2009 року заявник, як адміністратор Хепон, продав три квартири, що належали товариству, приватній компанії W., 50 % акцій якої належали дружині заявника. Загальна ціна продажу становила 1 045 651 молдавських леїв (MDL) (64 843 EUR), водночас в експертному висновку їхню вартість було оцінено в 1 260 000 MDL (78 135 EUR).

Хепон також продав W. автомобіль за 6 000 MDL (381 EUR). V. V. стверджував, що автомобіль насправді коштував 10 000 EUR. Експертна оцінка вартості автомобіля не проводилася.

16 травня 2012 року Верховний Суд залишив рішення суду нижчої інстанції без змін, визнавши, що заявник ошукав товариство, свідомо та навмисно завдавши шкоди його інтересам.

До ЄСПЛ заявник скаржився за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на непропорційність застосованих до нього заходів, що призвели до втрати ним контролю над компанією.

Оцінка Суду

ЄСПЛ повторив, що стаття 1 Першого протоколу, основною метою якої є захист особи від необґрунтованого втручання Держави в мирне користування її майном, може також передбачати позитивні зобов'язання, що вимагають від Держави вжиття певних заходів, необхідних для захисту права власності, особливо тоді, коли існує прямий зв'язок між заходами, вжиття яких заявник може законно очікувати від органів влади, та його ефективним володінням своїм майном (див. *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, № 48553/99, § 96, ECHR 2002-VII). Навіть у горизонтальних

відносинах можуть бути присутні міркування громадського інтересу, що можуть накладати на Державу певні зобов'язання (див. *Zolotas v. Greece* (№ 2), № 66610/09, § 39, ECHR 2013 (витяги)).

Межі між позитивними та негативними зобов'язаннями Держави за статтею 1 Першого протоколу не підлягають точному визначенню. Проте застосовні принципи є подібними. Незалежно від того, чи розглядається справа в контексті позитивного зобов'язання Держави, чи в контексті втручання органу державної влади, що потребує обґрунтування, критерії, що застосовуються, не відрізняються за своєю суттю. Втручання в мирне володіння майном, так само як й утримання від дій повинні забезпечувати справедливий баланс між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи (там само, § 40; див. також *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, від 23 вересня 1982 року, § 69, Серія A № 52, і *Kotov v. Russia* [GC], № 54522/00, § 110, від 3 квітня 2012 року).

У цій справі ЄСПЛ вважав, що внаслідок судових рішень, що призвели до втрати заявником контролю над своєю компанією, було втручання в право заявника, гарантоване статтею 1 Першого протоколу.

Це втручання було передбачене законом (див. пункти 8 і 9 рішення). ЄСПЛ припустив, що вжиті заходи відповідали суспільним інтересам, а саме зобов'язанню Держави захищати права міноритарних власників у приватних компаніях.

Тому ЄСПЛ проаналізував, чи був захід, вжитий щодо заявника, пропорційним відповідному суспільному інтересу.

Національні суди зазначили, що в діях заявника не було нічого незаконного і що всі укладені ним договори залишалися чинними (див. пункт 4 рішення). Однак вони також встановили, що він діяв за наявності конфлікту інтересів і в такий спосіб завдав істотної шкоди компанії. ЄСПЛ вважав, що шкода, заподіяна власній приватній компанії, сама по собі не є підставою для втручання Держави. Реакцію національних судів було зумовлено скаргою міноритарного власника V. V. щодо того, що це порушило його право власності, зменшивши вартість його частки в компанії. Відповідно, органи влади мали позитивне зобов'язання захищати право власності міноритарного власника від зловживання з боку мажоритарного власника, дотримуючись при цьому принципу пропорційності засобів, що застосовуються для досягнення поставленої мети (див. пункт 14 рішення; див. також, *mutatis mutandis*, *Suda v. the Czech Republic*, № 1643/06, § 55, від 28 жовтня 2010 року).

У зв'язку з цим зазначається, що закон передбачав для V. V. три різні способи захисту своїх прав у компанії: (а) він міг вимагати від адміністратора, відповідно до статті 73 Закону про товариства з обмеженою відповідальністю (див. пункт 9 рішення), відшкодувати компанії заподіяні їй збитки, (б) він міг продати свою частку в компанії, якщо був незадоволений способом її управління, і (в) він міг звернутися до суду з вимогою про виключення адміністратора.

Суди були зобов'язані відповісти на конкретну позовну вимогу V. V., а саме виключення заявника. Водночас, вирішуючи, чи є цей захід пропорційним меті захисту прав V. V., суди повинні були врахувати, що виключення асоційованого члена є найсерйознішою формою втручання в його права. Однак вони не розглянули, чи могли інші способи захисту, згадані вище, достатньо захистити права V. V. без повного виключення заявника з компанії. Суди не взяли до уваги той факт, що заявник володів 70 % компанії. Виключення його з компанії фактично означало експропріацію компанії на користь міноритарного власника.

Дійсно, можуть існувати ситуації, коли інші, менш серйозні форми втручання можуть виявитися недостатніми, і коли усунення мажоритарного власника, що вчинив порушення, є єдиним можливим способом ефективного захисту прав міноритарних власників. Наприклад, мажоритарний власник може керувати компанією в спосіб, що ставить під загрозу її існування, або він може бути неплатоспроможним, а отже, не в змозі відшкодувати компанії завдані збитки. Однак для того, щоб вирішити, чи компанію було доведено до такої крайньої ситуації, національні суди мали б визначити загальний вплив дій мажоритарного власника на компанію. У цій справі незрозуміло, яким чином суди могли визначити, що заявник завдав такої істотної шкоди компанії без проведення аудиту або іншої експертної оцінки її справжнього економічного стану та розміру завданої шкоди. Це прямо вимагалось (див. пункт 3 рішення), але ніколи не було зроблено. Також зазначається, що загальний розмір збитків, заподіяних заявником, становив від 344 000 до 423 000 EUR, що менше, ніж збитки, заподіяні V. V. (див. пункт 2 рішення), що становили понад 500 000 EUR. Оцінені збитки, заподіяні діями заявника, становили лише невелику частину загального боргу Херон, що в 2010 році становив понад 2,5 млн EUR. Однак до 2012 року компанія все ще функціонувала, і на той час жодна зі сторін або суди в національному провадженні не згадували про неповернення нею будь-яких її боргів або процес ліквідації. Національні суди ніколи не перевіряли, наскільки дії заявника справді ставили під загрозу існування компанії такою мірою, що це вимагало б фактично відібрати в нього компанію, а також не оцінювали його спроможність відшкодувати Херон завдану шкоду, як це було зроблено щодо V. V.

ЄСПЛ дійшов висновку, що національні суди не провели належної оцінки пропорційності заходу, вжитого з метою захисту прав V. V. Вони підтримали найсерйознішу форму втручання, експропріювавши, по суті, компанію заявника на користь міноритарного власника, не визначивши, чи його дії спричинили настільки серйозні наслідки для міноритарного власника, що інші, менш суворі засоби, передбачені законом, не були б достатніми.

Відповідно, було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 24 квітня 2025 року та є остаточним.